

In memoriam

**Dr Miloš Milošević
(1920 - 2012)**

Smrću dr Miloša Miloševića, 25. aprila 2012. godine, svestranog erudite, ali prije svega poznatog i priznatog arhiviste, možemo reći da se formalno završila i jedna etapa u razvoju arhivske struke u Crnoj Gori i to one tradicionalne. Uz sve ostale doprinose u raznim oblastima, Milošević je, upravo na ovom polju, dao nemjerljivi doprinos tokom čitavog svog radnog vijeka afirmišući arhivsku struku i arhivistiku Crne Gore na prostorima bivše Jugoslavije i na međunarodnom planu.

Kako je poznato, Miloš Milošević je pripadao uglednoj porodici pomoraca Dobrote, koja je vijekovima gradila ekonomski, društveni i kulturni milje Boke Kotorske. Kapital svojih predaka, stvaran vijekovima djelatnošću u pomorstvu, Miloš Milošević je tokom svog radnog i životnog doba pružio neprocjenjiv doprinos nauci i kulturi Boke Kotorske, odnosno Crne Gore.

Rođen je 4. maja 1920. godine u Splitu. Srednjoškolsko obrazovanje je stekao na Cetinju i u Subotici. Pravne nauke je počeo da studira u Subotici,

ali je studije okončao na Univerzitetu u Padovi, poput mnogih bokeljskih intelektualaca. Poslije Drugog svjetskog rata završio je na Filozofskom fakultetu u Beogradu grupu za književnost i romanske jezike.

Stekavši zvanje diplomiranog pravnika i filologa, Milošević se zaposlio prvo kao sudija pripravnik u Okružnom sudu u Kotoru. Dodir sa sudskim spisima koji su neizmjerljivo bogat pisani izvor za nauku, doprinio je da kasnije, 1953. godine, dr Milošević prihvati ponuđeno mjesto arhiviste u Državnom arhivu u Kotoru, koji je par godina ranije osnovan kao prva moderna arhivska institucija u tadašnjoj Crnoj Gori. Tako je mladi Milošević dobio priliku da da svoj doprinos kadrovskom oblikovanju i razvoju ove arhivske ustanove od samog njenog začetka. Uz to, radeći u prvoosnovanom arhivu istovremeno je gradio temelje arhivske struke i službe u Crnoj Gori. Na tom poslu je dočekao i penziju 1985. godine. Međutim, njegov radni angažman je nastavljen sve do zadnjih dana života. Neposredno pred smrt su, pod njegovim budnim redaktorsko-autorskim okom štampana dva kapitalna djela iz bogate riznice kotorskih rukopisa, „Statut Bratovštine svetog Nikole mornara u Kotoru iz 1463. sa alegatima do 1807. godine” (2009. god.), i „Statut grada Kotora = Stavta civitatis Cathari : prevod originala iz 1616. godine sa naučnim aparatom” (2011. god.)

Bogat arhivski materijal u Kotorskom arhivu, koji je tokom sedam vijekova stvaran u administrativnom radu raznih država u čijem sastavu se nalazila Boka Kotorska, bio je najvećim dijelom neistražen i nepoznat naučnoj javnosti. Praktično, osnivanjem Arhiva u Kotoru, uz već ustanovljene muzeje i biblioteke u Boki, kanalisala se naučna misao u Republici Crnoj Gori tokom poslijeratnih godina, ali i godinama kasnije. Miloš Milošević je, na neprocjenjivom kulturnom nasljeđu Boke Kotorske brusio svoju nučnu oštricu uporedo u oblasti istorije, umjetnosti, književnosti, uopšte kulture i kulturne baštine, a posebno na polju arhivske teorije i prakse. Može se reći da je dugi niz godina bio jedini arhivista iz Crne Gore koji je pružao veliki naučni i stručni doprinos arhivistici crnogorskoj i jugoslovenskoj.

Djelujući kroz stručna arhivistička tijela savezne države, bivše velike Jugoslavije, profesionalni angažman Miloševića je neprestano išao uzlaznom linijom. Osim sticanja najvećeg zvanja u struci, arhivski savjetnik, on je zauzimao i značajne pozicije u jugoslovenskim arhivističkim tijelima i preko tih organa bio je godinama aktivno uključen u rad Međunarodnog arhivskog savjeta (MAS), tj. u svjetskoj asocijaciji arhivista. Na međunarodnom kongresu u Londonu 1980. godine, Milošević je izabran za predsjednika *Sekcije profesionalnih društava arhivista* MAS-a, mandata, zajedno sa kolegama-članovima ove sekcije, pokrenuo važnu stručnu publikaciju, periodični bilten *Sekcije*, „Janus“.

Na jugoslovenskom nivou, u saradnji sa vodećim imenima jugoslovenske arhivistike, Milošević je pružio veliki doprinos razvoju arhivske struke kroz

stručne publikacije koje se do danas koriste u edukaciji arhivista u regionu, kao na primjer: *Rječnik arhivske terminologije* (1972), *Priručnik iz arhivistike* (1977), *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Crna Gora* (1983).

Između brojnih stručnih priloga u raznim arhivističkim i istorijskim publikacijama o arhivskoj službi u Crnoj Gori i sačuvanom arhivskom nasljeđu u Boki, Milošević je sa svojim neposrednim saradnicima u Istorijskom arhivu Kotor još daleke 1977. godine pripremio „Vodič kroz arhivsku građu Istorijskog arhiva Kotor, sa sumarnim inventarima muzejskih i crkvenih fondova i zbirki“, iscrpno naučno-obavještajno sredstvo koje je do danas ostalo glavno inventarsko pomagalo za naučna istraživanja posebno u muzejima i crkvama. U Istorijskom arhivu Kotor se *Vodič* neprestano nadograđuje kao bazna informativna publikacija i čeka se da se Državni arhiv Crne Gore zainteresuje i nađe sredstva za drugo dopunjeno i prošireno izdanje.

Nakon razornog zemljotresa 1979. godine otvorile su se nove mogućnosti da se promovise kulturna baština Kotora i Boke Kotorske, pa je Milošević bio angažovan u aktivnostima UNESCO-a na polju valorizacije kulturnog nasljeđa šireg područja Kotora i upisu u Listu svjetske prirodne i kulturne baštine, kao i jezgra Starog grada u Listu baštine u opasnosti. Ujedno, bila je to prilika da se kroz antologijski odabir i prikaz dokumenata iz Istorijskog arhiva Kotor napiše vjerodostojno priča o bogatoj prošlosti Boke kotorske. A nakon velike jugoslovenske izložbe dokumenata, kolektiv ovog malog, ali značajnog arhiva je na čelu sa Miloševićem objavio i publikaciju „Arhiv i nauka“ (1980). Ona je do danas ostala nezamjenjivo naučno-informativno sredstvo istraživačima u Kotorskom arhivu, ali i lijep i poučan poklon svim zaljubljenicima Kotora i Boke.

Kako i ova publikacija nosi naslov i poruku, tako su se svi prilozi, referati, saopštenja, razni radovi Miloševića u publikacijama odnosili na podizanje znanja u oblasti obrade arhivske građe, izrade i unapređenja naučno-obavještajnih sredstava. Uvijek je stavljao akcenat na nemjerljivom značaju arhiviste u društvu za razvoj nauke i kulture i apostrofirao naučnu komponentu u profesionalnom radu svakog arhiviste, a posebno onog koji radi na kompleksnoj obradi istorijskog arhivskog blaga starog nekoliko stoljeća, poput onog sačuvanog u Kotoru i Boki Kotorskoj.

Miloševićev naučni opus u oblasti istorije sa kapitalnim djelom, na žalost još uvijek neobjavljenim: „Boka Kotorska za vrijeme Mletačke vladavine (1420-1797)“, koje je ujedno i njegova doktorska disertacija odbranjena u Zadru 1974. godine, je specifičan i jedinstven, jer se Milošević u potpunosti oslonja na primarne izvore – arhivsku građu, pa je i njegov naučni sud krajnje pouzdan i pragmatičan. Uz to, pred naučnom i stručnom javnošću Milošević je po pravilu iznosio još neotkrivene podatke iz arhivske građe, pa su njegovi radovi uvijek bili svojevrsna otkrovenja. Zbog toga su i ostali do danas kao važna referentna literatura u raznim oblastima ljudskog stvaralaštva.

Smatram da bi bilo suvišno u ovom kratkom tekstu nabrajati iznova sve njegove radove, mnogobrojne bibliografske jedinice, kao i oblasti u kojima je ostavio neizbrisivi trag velikog naučnika i stručnjaka, jer su mnogi autori prije mene o tome već dosta napisali, i tokom njegovog života, a i nakon smrti. Zato, kao neko ko je započeo svoj radni vijek u Istorijskom arhivu Kotor u vrijeme kada je njime rukovodio Miloš Milošević, želim da istaknem njegov predani rad vrsnog pedagoga i pasioniranog profesionalca koji je tu svoju pasiju zarazno prenosio na svoje saradnike. Bila je privilegija imati ga za saradnika, učitelja, pa čak i u onoj, obično kod podređenih neomiljenoj ulozi direktora. Do danas je u mom sjećanju kao najvedrija uspomena ostao naš zajednički rad u brojnim projektima izdavanja arhivske građe.

Duh građanske tradicije, svojstven generacijama Bokelja, krasio je i Miloša Miloševića u punom sjaju. Porodična tradicija, njegova neizmjerana odanost sopstvenoj porodici, duboka religioznost, duša poete i umjetnika, činili su Miloševića velikim filantropom. Najbolji primjer za to je i njegova briga za prijatelja još iz studenskih dana, teško oboljelog Bokelja, dr Dušana Petkovića, sve do trenutka njegove smrti. Ovom prilikom treba da se podsjetimo da je zahvaljujući svesrdnom angažovanju upravo Miloša Miloševića, u svojstvu Petkovićevog staratelja i pravnog zastupnika, Gradska biblioteka i čitaonica Herceg-Novi obogatila svoj bibliotečki fond raritetnim publikacijama i nabavila prva od svih narodnih biblioteka u Crnoj Gori kompjutersku opremu.

Legat Petkovića broji 5.500 raritetnih knjiga na raznim jezicima, a novčana donacija je bila u iznosu od 5.000 dolara. I ovaj vrijedni poklon Petkovića, koji je isključivo velikim zalaganjem Miloša Miloševića i njegovim odricanjem da primi od prijatelja dar za sebe i svoju porodicu, opredijeljen Biblioteci u Novome, uz druge slične poduhvate koje je Milošević sa puno entuzijazma pokretao i realizovao za svoga života, po pravilu u korist opšteg dobra, upotpunjuju njegov lik erudite, istinskog naučnika, izvanrednog stručnjaka, vizionara, koji je tokom svog radnog vijeka Kotor i Boku Kotorsku uvijek činio prepoznatljivom na mapi svijeta.

Gradska biblioteka i čitaonica Herceg-Novi će ga uvijek pamtit i kao vrijednog saradnika koji se odazivao na svaki poziv kolektiva učestvujući na raznim manifestacijama koje su oni organizovali i dajući svoj naučni i stručni doprinos kroz svoj rad u časopisu „Boka“.

Snežana Pejović